

Niin samanlaista ja samalla niin erilaista – vertailu Suomen, Ruotsin ja Norjan maaseutuasumisesta

Eri Pohjoismaiden asuntopoliittisissa tavoitteissa on nähtävissä eroja maaseutualueiden kehittämisen suhteen. Tämä käy ilmi Pohjoismaisen ministerineuvoston maaseututyöryhmän raportista. Pohjoismaiden ministerineuvosto on Pohjoismaiden hallitusten virallinen yhteistyöelin, jonka asioiden valmistelusta ja seurannasta käytännössä vastaavat kansalliset viranhaltijat jokaisesta maasta. Viranhaltijat muodostavat eri aiheisiin keskittyviä työryhmiä, ja yksi niistä käsittelee maaseutua.

Maaseututyöryhmä käynnisti kaksi pohjoismaiseen maaseutuasumiseen liittyvää hanketta. Toinen tutkimushanke oli nimeltään ”Pin-Point Norden”. Siinä rakennettiin paikkatietojärjestelmään perustuva Pohjoismaiden laajuinen tietokanta, josta saadaan tietoa muun muassa eri palvelujen saavutettavuudesta. Tarkastelumaiksi tulivat Pohjoismaat Islantia lukuun ottamatta. Toisessa tutkimushankkeessa vertailtiin maaseutuasumisen edellytyksiä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Osana hanketta tarkasteltiin myös vapaa-ajan asumista. Tämä teksti käsittelee tutkimushankkeen tuotoksena tullutta raporttia.

Aineistoa raporttiin toimittivat Suomesta useat eri tahot, kuten ministeriöt, tutkijat, eri viranhaltijat ja konsultit. Itsekin toimitin muutamia aineistoja sekä neuvoin ja annoin vihjeitä henkilöistä, jotka tietävät asiasta lisää. Raportti on pääosin ruotsinkielinen, mutta osa Norjan tilanteesta kertovasta tekstistä on kirjoitettu norjaksi.

Maaseutuasuminen ja sen rahoitus- ja ohjausjärjestelmät

Raportissa käsiteltävät osa-alueet ovat tutkimusmaiden asuntopoliittika yleisesti ja maaseutuasuminen sen sisällä, sekä niihin liittyvät rahoitusjärjestelmät ja suunnitteluverkosto (maankäytön ohjausmenetelmät). Tarkoituksena on ollut tuottaa kuvaileva ja inspiroiva teksti. Poliittisia avauksia tai muutosehdotuksia raportti ei anna, eikä se ole

KIRJAESITTELYSSÄ:

Norden & Tillväxtanalys 2012. Rural Housing – Landsbygdsboende i Norge, Sverige och Finland. Myndigheter för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Östersund. 313 s.

Saatavissa:

<http://www.tillvaxtanalys.se/sv/publikationer/rapportserien/rapportserien/2012-09-18-rural-housing---landsbygdsboende-i-sverige-norge-och-finland.html>

HELI SIIRILÄ

Maaseudun maankäyttö ja infrastruktuuri -verkosto

”Sverige, Finland och Norge är i ett europeiskt perspektiv mycket glest befolkade.”

s. 14

ollut alkuperäisenä tarkoituksenakaan.

Raportin mukaan eri maiden asuntopoliittisissa tavoitteissa on nähtävissä eroja maaseutualueiden kehittämishalun suhteen. *Norjassa* on selkeä tavoite säilyttää asutus koko maassa. Koko maan asuttaminen nähdään lisäarvoa tuovana kulttuurisena ja historiallisena tekijänä. Kaikilla pitää olla mahdollisuus asettua asumaan haluamaansa paikkaan. *Ruotsissa* halutaan antaa kaikille ihmisille joka osassa maata sosiaalisesti hyvä elinympäristö. *Suomessa* on havaittavissa erityisesti kasvukeskuksiin ja metropolialueisiin kohdistuvaa asuntopoliitiikkaa. Toisaalta raportin mukaan Suomessa on väestöään menettäville alueille asetettu tavoitteeksi säilyttää alueen elinvoimaisuus ja hankkia uusia asukkaita.

Kuinka poliittisten tavoiteasettelujen ero näkyy tällä hetkellä käytännössä? Raportin mukaan esimerkiksi vuonna 2011 Norjan 429 kunnasta yli 70 prosenttia oli muuttovoittokuntia ja Ruotsin 290 kunnasta noin puolet. Suomessa vastaava luku oli vain 29 prosenttia. Näiden lukujen perusteella voisi päätellä, että naapurimaissa kehitys on tasaisempaa kuin meillä Suomessa. Toisaalta tämä luku ei kerro, millainen kehitys on ollut edellisinä vuosina tai vuosikymmeninä.

Vapaa-ajan asuminen

Vapaa-ajan asuntojen määrittely vaihtelee eri Pohjoismaissa, eikä määrittelyssä ole päästy lopulliseen, kaikkia tyydyttävään lopputulokseen missään maassa. Suomessa määrittely on sanallinen ja kuvaileva, jossa kerrotaan kesämökillä tarkoitettavan kiinteästi sijaintipaikalleen rakennettua vapaa-ajan asuinrakennusta. Norjassa ja Ruotsissa keskitytään enemmän (rakennusten) tekniseen luokitteluun.

Sinänsä hämmentävä havainto oli se, että missään kyseisistä maista ei ole tarkkaa tietoa vapaa-ajan asukkaiden määrästä. Parhaan käsityksen vapaa-ajan asukkaiden määrästä saa jätehuolto-yhtiöiden tietokannoista, koska jokaisen kiinteistön on sovittava jätehuollosta. Tilastolliset arviot perustuvat usein vapaa-ajan asukkaille suunnattuihin kyselytuloksiin. Tämä on mielestäni yllättävää kahdesta eri syystä: ainakin Suomessa ja oletettavasti useissa muissa länsimaissa pyritään hallitsemaan tilastoin ja tarkalla seurannalla hyvin suurta osaa asioista ja ilmiöistä. Lisäksi vapaa-ajan asuminen on Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa iso yhteiskunnallinen ilmiö, joten sen olettaisi olevan tarkemmin kontrolloitua.

Raportissa esitettyjen karttojen mukaan jokaisessa maassa vapaa-ajan asuntoja on lukumääräisesti eniten eteläisessä osassa maata. Tilan-

ne kuitenkin kääntyy päinvastaiseksi, kun otetaan huomioon vapaa-ajan asuntojen suhteellinen osuus koko alueen rakennuksista. Eli mitä harvemman asutuksen alueelle siirrytään Suomessa, Norjassa tai Ruotsissa, niin sitä suurempi osuus rakennuskannasta on vapaa-ajan asuminen käytössä.

Pohjoismaat ovat hämmästyttävän samanlaisia suhteessa vapaa-ajan asumiseen. Esimerkiksi vapaa-ajan asuntojen määrä kaikista asuinrakennuksista vaihtelee 20,4–24,4 prosentin välillä, suomalaisten pitäessä tässä kärkisijaa. Suomalaiset mökinomistajat viettävät vapaa-ajan asunnoillaan keskimäärin 75 vuorokautta vuodessa ja ruotsalaiset 71 vuorokautta. Jokaisessa maassa on kunnissa mietitty keinoja, kuinka vapaa-ajan asukkaiden taloudellista ja yhteisöllistä merkitystä voitaisiin lisätä.

Raportin mukaan Suomi on työ- ja elinkeinoministeriön laatiman säännöllisen mökkibarometri-julkaisunsa perusteella edistyksellisin maa vapaa-ajan asumisen tutkimisessa ja ilmiöiden seuraamisessa. Muissa tarkastelumaissa ei ole vastaavaa säännöllisyyttä eikä todennäköisesti vastaavia tilastojakaan koottavissa. Tästä suomalaisten on syytä olla ylpeitä.

Raportissa on oma alalukunsa myös monipaikkaisuudesta ja monipaikkaisesta asumisesta (delårsboende). Raportissa tuodaan esille sitä problematiikkaa, joka syntyy ison osan yhteiskunnallisesta päätöksenteosta perustuessa vakituiseen asutuksen määrään. Erityisesti verotus perustuu jokaisessa maassa vakituiseen asutukseen.

Monipaikkaisuuteen liittyen raportissa esitellään DVK-indeksi (delårsboendes vistelsekvot). DVK-indeksi kuvaa sitä kuinka suuren osan vapaa-ajan asukkaat viettävät kunnassa vietetyistä öistä verrattuna kunnan vakituisiin asukkaisiin. Raportissa kuitenkin ponnekkaasti tuotiin esille, ettei eri maiden DKV-indeksiä saa vertailla keskenään, koska eri maiden tilastolliset lähtökohdat ja määrittelyt ovat keskenään liian vaihtelevia. Suomessa korkein arvo oli Kustavin kunnalla sekä Suomenniemen kunnalla, joista jälkimmäinen on tosin jo liittynyt osaksi Mikkelin kaupunkia.

Sinänsä pelkästään vapaa-ajan asukkaisiin keskittyvät indeksit eivät kuvaa mielestäni kattavasti monipaikkaisuutta, koska se jättää esimerkiksi työn vuoksi kahdella paikkakunnalla säännöllisesti asuvat henkilöt tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi eri maiden kuntien tilastointi vapaa-ajan asukkaiden määristä ovat niin vaihtelevat, ettei eri maiden välisiä tarkasteluja raportin mukaan saisi tehdä. Indeksit on kuitenkin esittelyn arvoinen, koska monipaikkaista asumista tarkastelevia lukuja

”Ungefär hälften av alla invånare i de nordiska staterna har tillgång till fritidshus”

s.260

on vielä toistaiseksi laadittu vähän ja aiheesta kiinnostuneet voivat tutustua aiheeseen tarkemmin raportissa.

Vertailuraportin merkitys Suomessa

Pidän erinomaisena asiana, että maaseutuasumista vertaillaan eri Pohjoismaissa. Vertailu antaa sekä tutkimukseen että kehittämiseen ideoita ja näkemyksiä. Lisäksi se osoittaa mielenkiintoisella tavalla, että Suomessa jokin ”absoluuttisena totuutena” pidettävä asia saattaa olla täysin tuntematon toimintatapa tai asia naapurimaissa. Esimerkiksi Suomessa käytävä aluepoliittinen keskustelu, panostetaanko lähinnä metropolialueeseen, suurimpiin kasvukeskuksiin vai kaikkiin alueisiin tasapuolisesti, saa uutta näkökulmaa vertailtaessa muihin samantyyppisiin valtioihin.

Luettavuutta ja vertailtavuutta olisi helposti saatu lisättyä laittamalla eri maita koskevat tiedot samaan taulukkoon. Tähän ei ilmeisesti raportin laatijoilla ollut aikaa. Lisäksi osioiden jättäminen norjaksi on hieman kummallista suomalaisten lukijoiden näkökulmasta.

Maaseutututkimuksen rahoitus on Suomessa vähentynyt viime vuosina voimakkaasti, joten tuore tieto suomalaiseen maaseutuun liittyvistä ilmiöistä tulee vähenemään. Pitäisikö Suomessa jatkossa siis seurata enemmän muissa Pohjoismaissa tehtävää maaseutututkimusta? Vaikka Norjan, Suomen ja Ruotsin yhteiskuntien välillä on eroja, on myös suuria samankaltaisuuksia. Esimerkiksi väestötiheys Norjassa on 16 asukasta per neliökilometri, Suomessa 18 ja Ruotsissa 23. Pohjoismaiden samankaltaisuudet tulevat selkeämmin esiin, jos vertailuun otetaan muita Euroopan alueen maita. Esimerkiksi Tanskassa väestötiheys on jo 126 asukasta neliökilometrillä, Saksassa 230 ja Alankomaissa huikat 395. Väestötiheystarkastelu antaisi viitteitä siitä, että esimerkiksi ruotsalainen maaseudun vanhusten hyvinvoinnin parantamismahdollisuuksia tarkasteleva tutkimus voisi sisältää relevanttia tietoa myös suomalaisille.

